

УДК 352

Тетяна МАМАТОВА

доктор наук з державного управління, професор, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна), e-mail: mamatova.t.v@nmu.one
ORCID: 0000-0003-1844-5377

Владислав БОРИСЕНКО

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна), e-mail: borysenko.v.y@nmu.one
ORCID: 0000-0001-7990-5838

Бібліографічний опис статті: Маматова, Т., Борисенко, В. (2023). Теоретичне підґрунтя дослідження процесів публічного управління у сфері забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 2, 67–73, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-2-9>

**ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗІЛЬЄНТНОСТІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ**

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні в умовах численних ризиків і загроз безпеці й життю людей, цілісності й відновленню місцевої інфраструктури. Схарактеризовано резильєнтність як категорію галузі знань «Публічне управління» як здатність системи – території/громади/спільноти – поглинати руйнівні впливи і при цьому зберігати основні функції та структуру, є якістю, яку необхідно набути, розвинути та безупинно вдосконалювати в межах держави, регіону чи громади. Акцентовано на тому, що для забезпечення резильєнтності територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні найбільшою мірою застосовні два технічні підходи (концепції) до резильєнтності, як головного стратегічного імперативу для складних адаптивних систем: резильєнтність як протилежність якості «крихкості» («допустима розширюваність»), що забезпечує отримання додаткової адаптивної здатності, та «резильєнтність як мережева архітектура», що підтримує здатність адаптуватися до майбутніх ризиків, викликів і травматичних подій. Визначено, що умовах правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення потребують обов'язкового урахування під час здійснення процесів публічного управління шість фундаментальних основ резильєнтності громади: люди (члени громади); системне мислення; адаптивність; спроможність до трансформування; сталість; мужність. Надано перелік основних міжнародних стандартів у сфері забезпечення резильєнтності територій і громад. До напрямів подальших наукових розвідок належить вирішення наукового завдання обґрунтування комплексу концептуальних положень щодо забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів та їх безупинного вдосконалення.

Ключові слова: публічне управління, територіальна громада, резильєнтність, ризик, безпека, сталий розвиток, стандарт ISO.

Tetiana MAMATOVA

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: Mamatova.T.V@nmu.one
ORCID: 0000-0003-1844-5377

Vladyslav BORYSENKO

Postgraduate Student of the Department of Public Administration, Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: borysenko.v.y@nmu.one
ORCID: 0000-0001-7990-5838

To cite this article: Mamatova, T., Borysenko, V. (2023). Teoretychne pidgruntia doslidzhennia protsesiv publichnoho upravlinnia u sferi zabezpechennia rezilientnosti terytorialnykh hromad v Ukraini [Theoretical basis for the study of the public administration processes in the domain of local communities' resilience in Ukraine]. *Public Administration and Local Government*, 2, 67–73, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-2-9>

THEORETICAL BASIS FOR THE STUDY OF THE PUBLIC ADMINISTRATION PROCESSES IN THE DOMAIN OF LOCAL COMMUNITIES' RESILIENCE IN UKRAINE

The relevance of the study is due to the need to ensure the resilience of local communities in Ukraine in the face of numerous risks and threats to human safety and life, integrity and restoration of local infrastructure. The authors characterize resilience as a category of the field of knowledge "Public Administration" as the ability of a system – territory/local community/community – to absorb destructive influences and at the same time preserve its basic functions and structure, and it is a quality that needs to be acquired, developed and continuously improved within the State, region or local community. It is emphasized that in order to ensure the resilience of local communities under martial law and post-war recovery in Ukraine, two technical approaches (concepts) to resilience as the main strategic imperative for complex adaptive systems are most applicable: resilience as the opposite of the quality of "fragility" ("permissible extensibility"), which provides additional adaptive capacity, and "resilience as a network architecture", which supports the ability to adapt to future risks, challenges and traumatic events. It is determined that under the conditions of the legal regime of martial law and post-war reconstruction, six fundamental foundations of community resilience must be taken into account in the public administration processes' implementation: people (community members); systemic thinking; adaptability; ability to transform; sustainability. A list of the main international standards in the field of ensuring the resilience of territories and communities is provided. The directions for further research include solving the scientific task of substantiating a set of conceptual provisions for ensuring the resilience of a territorial community in Ukraine, as well as developing methodological and technological support for the relevant processes and their continuous improvement.

Key words: public administration, local community, resilience, risk, security, sustainable development, ISO standards.

Актуальність проблеми. Безсумнівим результатом реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні є те, що роль територіальних громад у забезпеченні сталого розвитку відповідної території стає ключовою. Із початком широкомасштабної агресії РФ у лютому 2022 року ця роль набула додаткової ваги – життєдіяльність країни у великій мірі підтримується завдяки зусиллям органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань та самоорганізованості територіальних громад, які взяли на себе, насамперед, значну частку гуманітарних завдань, реалізують заходи з підтримки Збройних сил України, територіальної оборони, забезпечують протидію численним ризикам і загрозам безпеці й життю людей та сприяють збереженню цілісності й відновленню місцевої інфраструктури.

Саме тому актуалізується завдання забезпечення резильєнтності (стійкості) територіальних громад, адже в умовах війн, стихійних лих та техногенних катастроф саме резильєнтність є тією характеристикою, що важливо набуті, розвинути та сформувати в межах окремо взятої території (держави, регіону чи громади) (Кондратенко, 2020).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика резильєнтності територіальних громад залишається у фокусі уваги науковців і практиків публічного управління різних країн вже багато років. Зокрема, у роботах Л. Кірмайєра, М. Седхева, Р. Уїтлі, С. Дандену та К. Ісаак (Kirmayer, Sedhev, Whitley, Dandeneau, Isaac, 2009), К. Ліона (Lyon, 2014), Л. Ванекхаут, Т. Ванвінга, У. Джаквіта, Б.Абельшауїна

та П. Меурса (Vaneekhaute, Vanwing, Jacquet, Abelshausen, Meurs, 2017), Ж. Кавайє та Г. Росс (Cavaye, Ross, 2019), Р. Гаггард, А. Кафер та Дж. Гріна (Haggard, Cafer, Green, 2019), М. Колю, Дж. У. ван ден Ліндта, Т. П. МакАлістер, Б. Р. Елінвуда, М. Діллард та Г. Катлера (Koliou, van de Lindt, McAllister, Ellingwood, Dillard, Cutler, 2020), С. Окланда та С. Кілпатрік (Auckland, Kilpatrick, 2021), Г. Сліггерланд, Е. Едуа-Менза, М. ван Гілс, Р. Клейнханса та Ф. Бразіра (Slingerland, Edua-Mensah, van Gils, Kleinhans, Brazier, 2022).

У працях українських науковців проблема забезпечення резильєнтності територіальних громад не знайшла до цього часу значного висвітлення. Можна визначити роботи: О. Корольчук і В. Арнаутової, які розглядають у контексті формування національної резильєнтності чотири базові концепти розвитку (Корольчук & Арнаутова, 2019); М. Кондратенко, яка із посиланням на результати науково-дослідної роботи Національної академії державного управління при Президенті України «Формування національної резильєнтності в Україні в умовах соціально-економічної турбулентності», акцентує на наявності проявів двох видів резильєнтності територій – національної та локальної (Кондратенко, 2020); О. Корольчук, яка аналізує зарубіжний досвід вивчення характеристик резильєнтності системи охорони здоров'я на основі проведеного дослідження наслідків після епідемії Ебола (Корольчук, 2021); О. Пахненко, яка розглядає сутність та складові резильєнтності громад в контексті COVID-19, зауважуючи, що в українських наукових працях дана категорія

розглядається переважно в аспекті вивчення психологічного здоров'я (Пахненко, 2022). Таким чином, як теоретико-методологічні, так методико-технологічні аспекти забезпечення резильєнтності територіальних громад не знайшли до цього часу висвітлення у публікаціях вітчизняних дослідників.

З огляду на зазначене, **метою статті** є визначення теоретичного підґрунтя дослідження процесів публічного управління у сфері забезпечення стійкості територіальних громад в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Резильєнтність (resilience) у економічній сфері та сфері публічного управління розглядається як здатність системи (наприклад, території/громади/спільноти) поглинати руйнівні впливи і при цьому зберігати основні функції та структуру. Забезпечення резильєнтності передбачає свідоме керування процесом адаптування системи з метою збереження певних її якостей та дозволити іншим зникнути, при цьому зберігаючи сутність (або «ідентичність») системи (Resilience, 2023).

Маємо зазначити, що для територіальної громади «ідентичність» визначається тим, що є цінним для людей на території, де вони мешкають («what people value about where they live») (Resilience, 2023). Зважаючи на те, що специфічною рисою колективних цінностей є їх відкритість до інтерпретації і можливість розбіжності у трактуванні, саме люди – і шляхи, якими вони приходять до грубого консенсусу – обов'язково знаходяться в центрі уваги під час формування стійкості громади.

О. Корольчук і В. Арнаутова виокремлюють чотири основні сучасні технічні підходи (концепції) до питань визначення, розробки та застосування резильєнтності, як головного стратегічного імперативу, для складних адаптивних систем (Корольчук & Арнаутова, 2019) (табл. 1).

Вважаємо, що для забезпечення резильєнтності територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні найбільшою мірою застосовні третій та четвертий підходи, які забезпечують отримання додаткової адаптивної здатності та підтримують здатність адаптуватися до майбутніх ризиків, викликів і травматичних подій.

У контексті застосування підходу управління ризиками (risk management) до процесів розвитку громади (community development), резильєнтні / стійкі громади здатні відновитися після «тривожних подій» (disturbing events) і, навіть, адаптуватися до них (Cinderby, Haq, Cambridge, Lock, 2014). Збільшуючи готовність протистояти викликам і ризикам можливих катастроф (disaster readiness) через формування набору певних якостей, резильєнтна громада може не лише «виживати», але й процвітати в середовищі, що характеризується змінами, невизначеністю, непередбачуваністю і несподіванками. Саме тому дослідники й практики приділяють значну увагу визначенню набору загальних навичок (bundle of common skills), застосування яких забезпечить уможливлення резильєнтності і «позитивний розвиток громади» (positive development of the community) (Norris, Stevens, Pfefferbaum, Wyche, Pfefferbaum, 2008).

Таблиця 1

Технічні підходи до визначення та забезпечення резильєнтності

Підхід до визначення резильєнтності	Концептуальний підхід до застосування	Пріоритетність застосування в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення
Як здатність до швидкого відновлення	«Спрацьовує» після настання «травматичної» події та забезпечує ініціацію процесів, що дозволять повернути систему до рівноваги	✓
Як синонім стійкості (стабільності, надійності)	Дозволяє зберігати цілісність в умовах наростаючих стресів, проблем	✓✓
Як протилежність якості «крихкості» – «допустима розширюваність»	Зумовлює властивість системи розширювати власну продуктивність, або отримувати додаткову адаптивну здатність, коли несподівані травматична подія «кидає виклик кордонам системи»	✓✓✓
Як мережевої архітектура	Підтримує здатність адаптуватися до майбутніх ризиків, викликів і травматичних подій через формування умов забезпечення життєдіяльності системи	✓✓✓

Джерело: розроблено В. Борисенком на основі матеріалів (Корольчук & Арнаутова, 2019)

Таки чином, експерти погоджуються, що резильєнтність / стійкість громади зумовлюється не окремими, ізольованими факторами, а високим рівнем взаємозв'язку різноманітних умов і атрибутів сприяння стійкості (resilience-promoting conditions and attributes) (Steiner, Atterton, 2015). Ці певні характеристики і специфічні умови, які забезпечують резильєнтність / стійкість) територіальних громад є наразі у фокусі практико орієнтованих досліджень, до яких залучені особи, які приймають політичні рішення, інституції, що фінансують програми місцевого розвитку, а також практики публічного управління (Steiner, Markantoni, 2013).

На думку дослідників, саме цей напрямок дає змогу визначати політику управління, що працює на різних рівнях мереж будь-яких систем (біологічних, соціальних, технологічних тощо), що дає відповідь на питання: які саме політики управління підтримують можливості продовжувати тривало ефективно функціонувати за мінливих умов, тобто, мати так звану стійку адаптованість (Корольчук & Арнаутова, 2019).

Одним з підходів, що застосовуються у ЄС є обґрунтування спроможності громад до резильєнтності / стійкості у межах «нечіткої концепції резильєнтності / стійкості» (fuzzy concept of resilience) (Adam-Hernández, Harteisen, 2019; Cheol-Joo, 2014; De Iuliisa, Kammouhb, Cimellaroa, 2022).

Так, М. Де Іулііса (M. De Iuliisa), О. Каммууб (O. Kammouhb), Дж. П. Цімеллароа

(G. P. Cimellaroa) зазначають, що у зв'язку зі збільшенням частоти стихійних і техногенних катастроф наукове співтовариство приділило значну увагу концепції «інженерії резильєнтності / стійкості» (resilience engineering) (De Iuliisa, Kammouhb, Cimellaroa, 2022).

З іншого боку, органи публічного управління та особи, які приймають рішення, зосереджують свої зусилля на розробці стратегій, які можуть допомогти підвищити резильєнтність / стійкість громади до різних типів екстремальних подій. Оскільки часто неможливо запобігти кожному ризику, основна увага приділяється адаптації та управлінню ризиками таким чином, щоб мінімізувати вплив на громади. Дослідники констатують, що, як правило, оцінка резильєнтності / стійкості є складною через невизначеність і відсутність даних, необхідних для процесу оцінювання, тому пропонують метод Fuzzy Logic (нечіткої логіки) для кількісної оцінки резильєнтності / стійкості громади (De Iuliisa, Kammouhb, Cimellaroa, 2022).

Визначають шість фундаментальних основ резильєнтності громади, які потребують урахування під час здійснення процесів публічного управління в умовах правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення (табл. 2).

На наш погляд, відповідні керуючі впливи можуть бути здійснені через упровадження механізмів публічного управління на основі комплексу міжнародних стандартів ISO серії 37100 (настанови для стійких/резильєнтних (sustainable)

Таблиця 2

Шість фундаментальних основ резильєнтності громади

Foundation (назва англ.)	Фундаментальна основа (назва укр.)	Зміст / Коментар
People	Люди	Члени громади мають «владу» уявити майбутнє громади та зміцнити її стійкість/резильєнтність
Systems thinking	Системне мислення	Має важливе значення для розуміння складних, взаємопов'язаних криз, що зараз розгортаються, а також того, що вони означають для так само «складних» громад
Adaptability	Адаптивність	Громада, яка пристосовується до змін, є стійкою/резильєнтною, але, оскільки як спільноти, так і виклики, з якими вони стикаються, є динамічними, адаптація – це постійний процес
Transformability	Спроможність до трансформування	Деякі проблеми настільки значні, що громада не може «просто адаптуватися» – можуть знадобитися фундаментальні, трансформаційні зміни
Sustainability	Сталість	Резильєнтність громади не є «стійкою», якщо вона «служить тільки нам, і тільки зараз»; вона має «працювати на інші громади, майбутні покоління та екосистеми», від яких ми всі залежимо
Courage	Мужність	І як індивідам, і як громадам, нам потрібна мужність, щоб протистояти складним викликам і брати відповідальність за наше колективне майбутнє

Джерело: розроблено В. Борисенком на основі матеріалів (Resilience, 2023)

і розумних (smart) громад) (Naden, 2018), а також ISO 22301 (настанови щодо системи управління безперервністю діяльності), ISO 31000 (настанови щодо систем управління ризиками) та ISO 45000 (настанови щодо систем управління охороною здоров'я і безпекою праці).

Таким чином, результати аналізування публікацій і міжнародних документів свідчать, з одного боку, про складність і багатовимірність процесів забезпечення резильєнтності територіальних громад, з іншого – про значні теоретичні й практичні напрацювання, що можуть бути успішно адаптовані органами місцевого самоврядування до умов власної діяльності. Але на даному етапі розвитку країни можна констатувати, що потенціал упровадження міжнародно визнаних підходів у цій сфері використовується не повною мірою.

Для розв'язання визначеної проблеми має бути поступово вирішено низку наукових завдань, зокрема, здійснення комплексного аналізу стану наукового опрацювання проблеми забезпечення резильєнтності, ревіталізації та сталого розвитку територій і громад, визначення особливостей публічного управління процесами забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні у воєнний та повоєнний період, розроблення механізмів адаптування вимог і настанов міжнародних стандартів щодо забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Категорія «резильєнтність» розглядається у сфері публічного управління як здатність системи – території/громади/спільноти – поглинати руйнівні впливи і при цьому зберігати основні функції та структуру, є якістю, яку необхідно набуті, розвинути та безупинно вдосконалювати в межах держави, регіону чи громади (Т. Маматова).

2. Для забезпечення резильєнтності територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні найбільшою мірою застосовні два технічні підходи (концепції) до резильєнтності, як головного стратегічного імперативу для складних адаптивних систем: резильєнтність як протилежність якості «крихкості» («допустима розширюваність»), що забезпечує отримання додаткової адаптивної здатності, та «резильєнтність як мережева архітектура», що підтримує здатність адаптуватися до майбутніх ризиків, викликів і травматичних подій (В. Борисенко).

3. В умовах правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення потребують обов'язкового урахування під час здійснення процесів публічного управління шість фундаментальних основ резильєнтності громади: люди (члени громади); системне мислення; адаптивність; спроможність до трансформування; сталість; мужність (В. Борисенко).

4. У провідних країнах світу наявні теоретичні й практичні напрацювання щодо забезпечення резильєнтності територій і громад, які можуть бути успішно адаптовані вітчизняними органами публічного управління, зокрема, комплекси стандартів Міжнародної організації зі стандартизації: ISO 37100 для стійких (sustainable) і розумних (smart) громад; ISO 22301 щодо управління безперервністю діяльності, ISO 31000 щодо управління ризиками та ISO 45000 щодо управління охороною здоров'я і безпекою праці (Т. Маматова).

5. До напрямів подальших наукових розвідок належить вирішення наукового завдання обґрунтування комплексу концептуальних положень щодо забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів та їх безупинного вдосконалення (В. Борисенко).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кондратенко М. Забезпечення якості публічних послуг як умова формування резильєнтності об'єднаних територіальних громад. *Становлення публічного адміністрування в Україні : матеріали XI Конф. студентів та молодих учених за міжнар. участю*. Дніпро : ДПІДУ НАДУ. 2020. С. 191-193. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/2020_05_08_mup_material_stud.pdf.
2. Kirmayer L., Sedhev M., Whitley R., Dandeneau S., Isaac C. Community Resilience: Models, Metaphors and Measures. *Journal of Aboriginal Health*. 2009. Vol. 5. № 1. P. 62-117. URL: <https://jps.library.utoronto.ca/index.php/ijih/article/view/28978/23910>.
3. Lyon C. Place Systems and Social Resilience: A Framework for Understanding Place in Social Adaptation, Resilience, and Transformation. *Society & Natural Resources*. 2014. Vol. 27. № 10. P. 1009-1023. DOI: <https://doi.org/10.1080/08941920.2014.918228>.
4. Vaneeckhaute L. E., Vanwing T., Jacquet W., Abelshausen B., Meurs P. Community resilience 2.0: Toward a comprehensive conception of community-level resilience. *Community Development*. 2017. Vol. 48. № 5. P. 735-751. DOI: <https://doi.org/10.1080/15575330.2017.1369443>.

5. Cavaye J., Ross H. Community resilience and community development: What mutual opportunities arise from interactions between the two concepts? *Community Development*. 2019. Vol. 50. № 2. P. 181-200. DOI: <https://doi.org/10.1080/15575330.2019.1572634>
6. Haggard R., Cafer A., Green J. Community resilience: A meta-study of international development rhetoric in emerging economies. *Community Development*. 2019. Vol. 50. № 2. P. 160-180. DOI: <https://doi.org/10.1080/15575330.2019.1574851>.
7. Koliou M., van de Lindt J. W., McAllister T. P., Ellingwood B. R., Dillard M., Cutler H. State of the research in community resilience: progress and challenges. *Sustainable and Resilient Infrastructure*. 2020. Vol. 5. № 3. P. 131-151. DOI: <https://doi.org/10.1080/23789689.2017.1418547>.
8. Auckland S., Kilpatrick S. Restoring community cohesion through positive education: applying a community resilience model. *International Journal of Lifelong Education*. 2021. Vol. 40. № 5-6. P. 561-575. DOI: <https://doi.org/10.1080/02601370.2021.2009584>.
9. Slingerland G., Edua-Mensah E., van Gils M., Kleinhans R., Brazier F. We're in this together: Capacities and relationships to enable community resilience. *Urban Research & Practice*. 2022. Vol. 16. № 3. P. 418-37. DOI: <https://doi.org/10.1080/17535069.2022.2036804>.
10. Корольчук О. Л., Арнаутова В. В. До питань формування національної резильєнтності: 4 базові концепти розвитку. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : матеріали XIII наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої пам'яті Решетніченка А. В.* Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 349-352. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/2019_11_29_Material_Social_develop.pdf.
11. Корольчук О. Л. Характеристики резильєнтності системи охорони здоров'я: міжнародний досвід для України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. № 23. С. 35-41. DOI: <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.23.6>.
12. Пахненко О. Сутність та складові резильєнтності громад в контексті COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2022. (39). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-51>.
13. Six Foundations for Community Resilience. *Resilience : web-site*. 2023. URL: <https://www.resilience.org/six-foundations-for-community-resilience>.
14. Cinderby S., Haq G., Cambridge H., Lock K. *Practical Action to Build Community Resilience – The Good Life Initiative in New Earswick*. Joseph Rowntree Foundation: York. UK, 2014. 74 p. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.4126.9609>.
15. Norris F. H., Stevens S. P., Pfefferbaum B., Wyche K. F., Pfefferbaum R. L. Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities and Strategy for Disaster Readiness. *American Journal of Community Psychology*. 2008. Vol. 41, Iss. 1-2, P. 127-150. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9156-6>.
16. De Iuliisa M., Kammouhb O., Cimellaroa G. P. Measuring and improving community resilience: A fuzzy logic approach. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2022. Vol.78. 103118. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2022.103118>.
17. Steiner A., Atterton, J. Exploring the Contribution of Rural Enterprises to Local Resilience. *Journal of Rural Studies*. 2015. Vol. 40, P. 30-45. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.05.004>.
18. Steiner A., Markantoni M. Unpacking Community Resilience through Capacity for Change. *Community Development Journal*. 2013. Vol. 49. Iss. 3, P. 407-425. DOI: <https://doi.org/10.1093/cdj/bst042>.
19. Naden C. Stronger cities for the future: a new set of international standards just out. *ISO : web-site*. 6 July 2018. URL: <https://www.iso.org/news/ref2305.html>.

REFERENCES:

1. Kondratenko, M. (2020). Zabezpechennia yakosti publicnykh posluh yak umova formuvannia rezilientnosti obiednanykh terytorialnykh hromad [Ensuring the quality of public services as a condition for the formation of resilience of united territorial communities]. *Proceedings of the XI Conf. of students and young scientists with international participation "Formation of public administration in Ukraine"* (pp. 191-193), DRIDU NADU. Retrieved from https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/2020_05_08_mup_material_stud.pdf [in Ukrainian].
2. Kirmayer, L., Sedhev, M., Whitley, R., Dandeneau, S., & Isaac, C. (2009). Community Resilience: Models, Metaphors and Measures. *Journal of Aboriginal Health*, 5(1), 62-117. Retrieved from <https://jps.library.utoronto.ca/index.php/ijih/article/view/28978/23910>
3. Lyon, C. (2014). Place Systems and Social Resilience: A Framework for Understanding Place in Social Adaptation, Resilience, and Transformation. *Society & Natural Resources*, 27(10), 1009-1023. <https://doi.org/10.1080/08941920.2014.918228>

4. Vaneeckhaute, L. E., Vanwing, T., Jacquet, W., Abelshausen, B., & Meurs, P. (2017). Community resilience 2.0: Toward a comprehensive conception of community-level resilience. *Community Development*, 48(5), 735-751. <https://doi.org/10.1080/15575330.2017.1369443>
5. Cavaye, J., & Ross, H. (2019). Community resilience and community development: What mutual opportunities arise from interactions between the two concepts? *Community Development*, 50(2), 181-200. <https://doi.org/10.1080/15575330.2019.1572634>
6. Haggard, R., Cafer, A., & Green, J. (2019). Community resilience: A meta-study of international development rhetoric in emerging economies. *Community Development*, 50(2), 160-180. <https://doi.org/10.1080/15575330.2019.1574851>
7. Koliou, M., van de Lindt, J. W., McAllister, T. P., Ellingwood, B. R., Dillard, M., & Cutler, H. (2020). State of the research in community resilience: progress and challenges. *Sustainable and Resilient Infrastructure*, 5(3), 131-151. <https://doi.org/10.1080/23789689.2017.1418547>
8. Auckland, S., & Kilpatrick, S. (2021). Restoring community cohesion through positive education: applying a community resilience model. *International Journal of Lifelong Education*, 40(5-6), 561-575. <https://doi.org/10.1080/02601370.2021.2009584>
9. Slingerland, G., Edua-Mensah, E., van Gils, M., Kleinhans, R., & Brazier, F. (2022). We're in this together: Capacities and relationships to enable community resilience. *Urban Research & Practice*, 16(3), 418-37. <https://doi.org/10.1080/17535069.2022.2036804>
10. Korolchuk, O. L. (2021). Kharakterystyky rezylientnosti systemy okhorony zdorovia: mizhnarodnyi dosvid dlia Ukrainy [Characteristics of health care system resilience: international experience for Ukraine]. *Public management and administration in Ukraine*, (23), 35-41. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.23.6> [in Ukrainian].
11. Korolchuk, O.L., & Arnautova, V.V. (2019). Do pytan formuvannia natsionalnoi rezilientnosti: 4 bazovi kontsepty rozvytku [On the formation of national resilience: 4 basic concepts of development]. *Proceedings of the XIII scientific and practical conference with international participation "Problems of managing social and humanitarian development"* (pp. 349-352). DRIDU NADU. Retrieved from https://palsg.nmu.org.ua/ua/Scil/konf/2019_11_29_Material_Social_develop.pdf [in Ukrainian].
12. Pakhnenko, O. (2022). Sutnist ta skladovi rezylientnosti hromad v konteksti COVID-19 [The essence and components of community resilience in the context of COVID-19]. *Economy and society*, (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-51> [in Ukrainian].
13. Resilience. (2023, May 21). *Six Foundations for Community Resilience*. Retrieved May 21, 2023, Retrieved from <https://www.resilience.org/six-foundations-for-community-resilience>
14. Cinderby, S., Haq, G., Cambridge, H., & Lock, K. (2014). *Practical Action to Build Community Resilience – The Good Life Initiative in New Earswick*. Joseph Rowntree Foundation. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.4126.9609>
15. Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities and Strategy for Disaster Readiness. *American Journal of Community Psychology*, 41(1-2), 127-150. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9156-6>
16. De luliisa, M., Kammouhb, O., & Cimellaroa, G. P. (2022). Measuring and improving community resilience: A fuzzy logic approach. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 78, 103118. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2022.103118>
17. Steiner, A., & Atterton, J. (2015). Exploring the Contribution of Rural Enterprises to Local Resilience. *Journal of Rural Studies*, 40, 30-45. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.05.004>
18. Steiner, A., & Markantoni, M. (2013). Unpacking Community Resilience through Capacity for Change. *Community Development Journal*, 49(3), 407-425. <https://doi.org/10.1093/cdj/bst042>
19. Naden, C. (2018, July 6). *Stronger cities for the future: a new set of international standards just out*. ISO. Retrieved from <https://www.iso.org/news/ref2305.html>